

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kreijel 7 (2011-2012)

ALFONS BRUEKERS

Voorwoord

Deze publicatie is een uitgave van de Stichting Regionaal Archeologisch Bodemonderzoek te Nederweert (STRABO), die zich ten doel stelt oud(-er) archeologisch onderzoeks- en vondstenmateriaal te documenteren en te ontsluiten voor wetenschappelijk onderzoek en algemeen publiek.

Overname van deze rapportage gedeeltelijk of geheel, via welk medium dan ook, is zonder bronvermelding niet toegestaan.

Alfons Bruekers

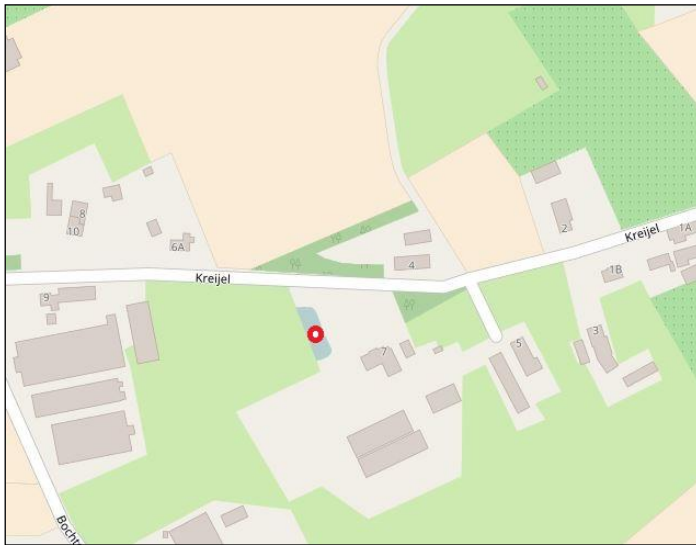
STRABO | Stichting Regionaal Archeologisch BodemOnderzoek
Kreijel 4
6035 SG OSPEL

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding	4
2. Archeologische waarnemingen 2011	6
3. Archeologische waarnemingen 2012	11
4. Bronnenonderzoek	13
5. Conclusies	15

1. Inleiding

Aan de weg Kreijel in Nederweert-Ospel, ten zuiden van de weg ter hoogte van huisnummers 4 en 7, bevindt zich sinds jaar en dag een ven of waterkuil. In de volksmond wordt deze de 'Sieëmuskoel' genaamd, verwijzend naar de oude boerderij 'Bi-j Sieëmus' die er pal tegenover lag, aan de noordzijde van de weg. In 2011 lieten de eigenaren van Kreijel 7, Herman en Sandra Kessels, het oude ven leegbaggeren en zeer aanzienlijk vergroten als onderdeel van de aanleg van een landschapstuin.

Figuur 1. Situatietekening. De rode stip markeert het hart van de oude waterkuil in de oorspronkelijke toestand. Ondergrond: www.afstandsmeten.nl.

Figuur 2. Ontwerptekening van de landschapstuin van Kreijel 7. De rode contour geeft de locatie van de oude waterkuil aan. De uiteindelijke waterplas is conform ontwerp gerealiseerd. Tekening: familie Kessels.

Figuur 3 en 4. De uitvoerders van het graafwerk, medewerkers van de fa. Kessels BV. Foto's: Alfons Bruekers.

Tijdens de werkzaamheden werden op beperkte schaal archeologische waarnemingen verricht, die in het volgende hoofdstuk worden beschreven.

2. Archeologische waarnemingen 2011

Op zaterdag 29 oktober 2011 werd door eigenaar Herman Kessels (bewoner van Kreijel 7) in eigen beheer de oude waterkuil op de noordwesthoek van zijn perceel uitgegraven en vergroot in oostelijke richting. Het project werd archeologisch begeleid. Het nieuwe vijvergedeelte, ongeveer pal tegenover het nieuwgebouwde landhuis, vertoonde de ongestoorde lemige moederlaag, sterk oranje gekleurd vanwege ijzeroer. Behalve enkele moderne leidingsleuven waarin hierin geen oudere verstoringen te zien, en al helemaal geen leemwinningsgaten zoals aan de overzijde van de weg ooit aangetroffen werden.

Figuur 5 en 6. Ten oosten van de oude waterkuil bevond zich onder de bouwvoor een steriele, lemige ondergrond. Foto's: Alfons Bruekers.

Het oude ven was op de bodem bedekt met ongeveer een meter dikke humeuze modderlaag. Daaronder bevond zich een blauwgrijze homogene lemige zandlaag die wijst op langdurig stagnerend water. De oude bodemlaag is afgeschraapt met een dragline met gladde bak, en vervolgens is ook de leemlaag zeker 1 a 2 meter verdiept. Duidelijk waarneembaar was dat de oevers van het ven glooiend waren en niets wees erop dat de kuil door mensenhanden was aangelegd. De overgang van humus naar leem was scherp en glad, en er waren geen sporen van handmatige aanleg zichtbaar.

Figuur 7: Het verwijderen van de modderlaag. De graafmachine staat midden in de oude waterplas. Zicht op het zuidwesten.

Precies in het hart van het oude ven, op het diepste punt, werd omstreeks 16.00 uur een bruinzwarte verstoring aangetroffen, rechthoekig van vorm (afmetingen ca 1 m x 1 m). Het bleek een houten kistput te zijn, met vierkante houten hoekpaaltjes en zijdelings planken van ongeveer 20 a 25 cm breed en 6 cm dik. Het materiaal was eikenhout. Ongeveer drie of vier planken waren in de diepte nog aanwezig. Ondanks de drassige situatie (ondanks dat het ven droog was gevallen) kon met de hulp van de kraanmachinist en Herman Kessels een en ander worden blootgelegd en gefotografeerd.

Figuur 8. De rechthoekige contour van de waterput in het platte vlak.

De put was exact noord-zuid georiënteerd. Naar het noorden toe was hij oudtijds defect geraakt; dit was te zien aan het feit dat de noordelijke planken weggedreven waren en een driehoekige uitstulping veroorzaakten. Ook de andere zijden van de put waren gedeformeerd.

Figuur 9. Vrijleggen van de waterput in het platte vlak. In beeld: Herman Kessels. Foto: Alfons Bruekers.

Gedwongen door de bodemomstandigheden en de beperkte tijd is de put in zijn geheel machinaal uitgegraven, in lagen van 10 cm per keer. In en om de put werd geen enkele vondst aangetroffen. Wel bleek het onderste deel van de put samengeperst te zijn onder druk van de bodem tot een min of meer driehoekige vorm.

Figuur 10. Het laagste deel van de put toonde sterke vervorming door de omringende bodem.

Figuur 11 en 12. Fragmenten van de balken of planken waaruit de put was samengesteld. De breedte bedraagt ca. 20 cm en de dikte 6 cm. Foto's: Alfons Bruekers.

De bouwwijze van de put doet denken aan de typische inheems-romeinse bouwwijze, maar een nadere datering van de put is niet te geven.

De ligging van de put werd globaal ingemeten. Het hart van de put lag op 31 m van de zuidelijke asfaltrand van de weg Kreijel, en 8 m haaks daarop bevond zich de westelijke perceelsgrens. De bodem van de put lag op ca. 3,5 m beneden het huidige asfaltwegdek. Hierbij moet worden aangetekend dat de weg hier dus ongeveer een meter hoger ligt dan het omringende oude maaiveld. De bodem van het ven bevindt zich op ca. 2,0 m beneden het gemiddelde maaiveld en de bodem van de put nog een halve meter daaronder.

Figuur 13. De ligging van het hart van de waterput ten opzichte van de zuidflank van de weg Kreijel en van de oostelijke perceelsgrens. De zwarte cirkel is een greppelstructuur van onbekende oorsprong. De oude en de nieuwe kadastrale situatie zijn hier over elkaar geprojecteerd. Montagetekening: Alfons Bruekers.

Verder werd in de periferie van de oostzijde van het oude ven een halvecirkelvormige structuur aangetroffen, met een middellijn van ongeveer 3 m en omgeven door een greppel van ongeveer een meter breedte.

Figuur 14 en 15. Ringvormige greppelstructuur op de oostoever van de waterkuil. Links in het vlak van opgraving, rechts na machinale uitgraving van de greppel. Foto's: Alfons Bruekers.

De bodemkundige verweringsgraad van de greppelstructuur (aantasting door mollenpijpen e.d.) was hoog en suggereert een eeuwenoude ouderdom. Vondsten werden niet aangetroffen bij het minutieus leegtroffelen en schaven van de vulling. Een lichtbruin gekleurde kuil of verkleuring in het brandpunt van de cirkelboog (fig. 14) geeft in combinatie met de boog het beeld van een klassieke boomval. Maar dan wel een van buitengewoon grote afmetingen.

Interpretatie

De bodem en contouren van de waterplas duiden op een natuurlijke, niet-kunstmatig aangelegde waterplas of ven, waarvan de oevers in de loop der jaren zijn opgehoogd en aan de westzijde vooral steil(-er) gemaakt.

De houten constructie in het diepste punt van de oude waterplas lijkt in eerste instantie op een houten waterput. De relatief geringe diepte van de put sluit een functie als drinkwatervoorziening echter uit. We moeten in plaats daarvan denken aan een waterverzamelpunt in tijden van grote droogte. Bij het door natuurlijke omstandigheden droogvallen van het ven kon de houten bekisting op het diepste punt dienen als laatste waterverzamelpunt.

De cirkelvormige greppelstructuur stelt ons voor een groot raadsel. Het kan een boomval zijn geweest.

3. Archeologische waarnemingen 2012

In 2012 werd door de eigenaar van Kreijel 7 een ontsluitingsweg aangelegd om de zuidzijde van zijn bedrijfsperceel te verbinden met de openbare weg. Bij het uitgraven van het cunet op 26 mei 2012 werd deze activiteit archeologisch begeleid.

Figuur 16. In rode lijn de contour van het uitgegraven wegcunet.

Met een dragline werd eerst een ca. 50 m lange noord-zuid-georiënteerde sleuf gegraven. Hierbij viel al meteen op de overgang van bouwvoor naar steriele grond halverwege de sleuf een ca. 30 cm diepe glooiing onderging (fig. 17). Deze is toe te schrijven aan de voormalige westoever van het nabijgelegen ven. Het onderzoeksgedeelte is duidelijk een gedempt en opgehoogd deel van de voormalige waterpoel.

Figuur 17. Plaatselijk diepere overgang van bouwvoor en steriele grond, te wijten aan de voormalige oever van de waterkuil. Foto richting zuiden. In het vlak van opgraving werden behalve enkele grote verkleuringen (die subrecent oogden en deden denken aan inslagkuilen van oorlogsgranaten) geen relevante sporen aangetroffen. Wel was het gehele terrein ten gevolge van diepploegen voorzien van langwerpige ploegsporen.

Figuren 18, 19, 20 en 21. Opnamen van het vlak van opgraving. Foto's: Alfons Bruekers (behalve de bovenste...).

4. Bronnenonderzoek

Onderzoek door de Stichting Geschiedschrijving Nederweert heeft uitgewezen dat de bewoningsgeschiedenis van de pal ten noorden van de waterplas gelegen boerderij is terug te voeren tot ca. 1550, toen zekere Jan Simons eigenaar was. De opeenvolgende generaties Simons blijven er wonen tot 1748, wanneer schoonzoon Cleophas Geuns (gehuwd met Helena Geuns) er intrekt en het landbouwbedrijf voortzet. In 1774 komt weer een schoonzoon, Francis Stijnen (gehuwd met Matia Geuns) er te wonen. Omstreeks 1811 opnieuw een eigendomswissel in de persoon van Willem van Asten, e.v. Stienen. In 1878 komt de woning voor het eerst in handen van een niet-familieid, Jan Verheijen. De latere generaties Verheijen bouwen pal ten oosten van de boerderij in 1934 een nieuw woning, het huidige adres Kreijel 4. De oude boerderij blijft bestaan en wordt verhuurd aan derden. In 1962 wordt zij afgebroken.

De lokale bijnaam van de oude boerderij is '*Bij Sieëmus*', afgeleid van de familie Simons die zoals we zagen de oorspronkelijke bewoners waren. Het perceel grond waar de waterkuil in lag werd omsloten door een wegsplitsing. Dit perceel inclusief waterkuil hoorden qua eigendomssituatie eeuwenlang bij de aan de noordzijde van de weg liggende boerderij Kreijel 4. Pas in 1906, bij de bouw van de boerderij Kreijel 7, vond een splitsing van eigendom plaats.

Figuur 22. Ferrariskaart ca. 1777

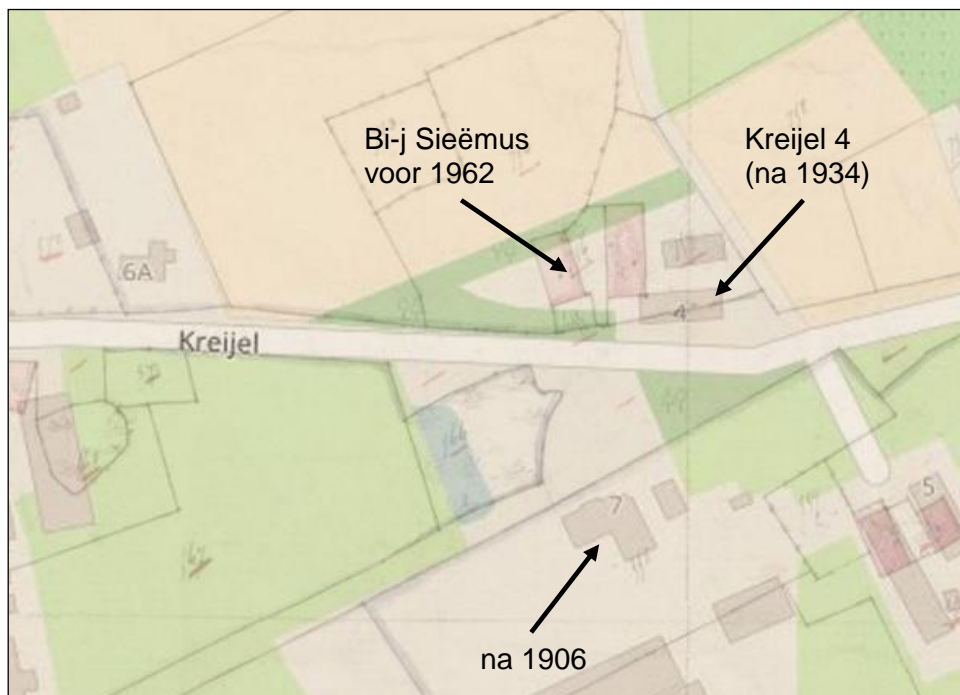

Figuur 23. Kadastrale plan 1844

Op de oude kaarten (fig. 22 en 23) is duidelijk te zien dat de waterplas in de loop der jaren verkleind werd. In 1777 had deze nog een onregelmatig ronde vorm. Op de kadastrale kaart van 1844 is de westzijde reeds gedempt en scherp begrensd door een perceelgrens. In de jaren daarna werd ook de oostzijde verkleind en ontstond de langwerpige noord-zuidgerichte vorm die in 2011 nog bestond.

Figuur 24. Situatie in 2011 www.afstandsmeten.nl

Figuur 25. Situatie van 1844 en 2011 over elkaar geprojecteerd.

5. Conclusies

Bij de aanleg in 2011 van een landschapstuin en waterpartij bij de woning Kreijel 7 in Ospel, werd een oude waterplas leeggegraven en vergroot. Tijdens het begeleidende onderzoek werd vastgesteld dat de waterplas een natuurlijke origine heeft en oorspronkelijk zowel in oostelijke als westelijke richting veel groter was dan de gedaantevorm in 2011. Aan de westelijke zijde werd een gedeelte reeds voor 1844 gedempt en later gebeurde dat ook aan de oostzijde, waardoor de langgerekte en noord-zuid-georiënteerde vorm met relatief steile oevers ontstond. De waterplas zal een functie voor de drinkwatervoorziening van vee hebben gehad.

In het hart van de waterplas werd op het diepste punt een houten bekisting gevonden die aan een waterput deed denken maar in werkelijkheid een verzamelpunt van water was in tijden dat de waterplas droog viel.

Een halvecirkelvormig bodemspoor in de nabijheid van de waterkuil wordt als een boomval geïnterpreteerd. In een opgravings sleuf aan de westoever van het ven werd wel een natuurlijke depressie vastgesteld maar afgezien van diepploegsporen en subrecente verstoringen geen archeologisch duidbare informatie gevonden. Leemwinningssporen, zoals die werden gevonden bij opgravingen aan de noordzijde op het adres Kreijel 4, werden bij de waterpoel niet aangetroffen.